

Człowiek jako istota społeczna

Jednostka staje się członkiem zbiorowości z chwilą swoich narodzin. Proces socjalizacji umożliwia jej nabycie wiedzy i umiejętności pozwalających na pełny udział w życiu społecznym. W procesie tym doniosłą rolę odgrywa szczególny rodzaj wspólnoty – rodzina. Zależności między ludźmi zmieniają się wraz z upływem czasu. W ciągu swego życia, jednostka jest członkiem wielu różnych grup społecznych, pełniąc w nich różne role społeczne. W przypadkach, w których jej zachowanie odbiega od oczekiwań grupy, ta zastosować może wobec niej środki kontroli społecznej.

Cele lekcji wynikające z podstawy programowej

Uczeń:

2.1. Podaje przykłady zbiorowości, grup społecznych i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy;

2.4. Rozpoznaje role społeczne, w których występuje oraz związane z nimi oczekiwania.

Po zajęciach uczeń powinien umieć

- Wyjaśnić, czym jest społeczeństwo, zbiorowość, wspólnota, grupa społeczna i rola społeczna oraz podać ich przykłady.
- Określić, jakie cele stawia sobie wybrana formalna grupa społeczna i jakimi środkami zamierza je realizować.
- Wyjaśnić, czym jest zjawisko kontroli społecznej, podać przykłady zachowań konformistycznych i nonkonformistycznych oraz poddać je ocenie.

Materiały dydaktyczne

- Elliot Aronson: *Człowiek, istota społeczna*, wybrany fragment.
- Grafika ze strony internetowej: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/Asch_experiment.png
- Wybrane fragmenty statutów stowarzyszeń działających w okolicy szkoły (gmina, powiat). Potrzebne dokumenty spróbuj znaleźć w Internecie. Jeśli okaże się to niemożliwe, możesz skorzystać ze statutów stowarzyszeń ogólnopolskich (takich jak Polski Związek Wędkarski, Polski Związek Filatelistów etc.)

Metody pracy

- Rozmowa nauczająca
- Burza mózgów

- Praca w grupach
- Praca z tekstem
- Prezentacja wyników pracy przed klasą

Struktura zajęć

Wprowadzenie

1. Korzystając z Pojęciownika podaj uczniom definicję pojęć „społeczeństwo” i „grupa społeczna” oraz omów typy grup społecznych. Zapytaj uczniów, w jaki sposób człowiek uczy się tego, co jest mu niezbędne do funkcjonowania w obrębie społeczeństwa. W trakcie rozmowy wyjaśnij, czym jest socjalizacja.
2. Zapytaj uczniów, do jakich grup społecznych należą. Poproś, by spróbowali wykorzystać poznane przed chwilą pojęcia i bardziej szczegółowo scharakteryzowali te grupy. Jeśli uczniowie nie wymienią spontanicznie rodziny lub grupy rówieśniczej, omów z nimi te przykłady.

Rozwinięcie

3. Korzystając z Pojęciownika wytłumacz, czym jest „rola społeczna”.
4. Zapytaj uczniów, jakie role wiążą się z ich przynależnością do wymienionych wcześniej grup społecznych. Zastanówcie się wspólnie, w jakich sytuacjach dochodzić może do konfliktu tych ról. Możesz posłużyć się przykładem ucznia, którego grupa koleżanek i kolegów namawia na wagary, po powrocie z których spotyka go bura ze strony rodziców.
5. Poproś uczniów, by dobrali się w kilkusobowe grupy. Każda grupa powinna otrzymać po kilka egzemplarzy wybranych fragmentów statutu stowarzyszenia działającego w okolicy (gmina, powiat). Różne grupy powinny otrzymać fragmenty statutów różnych stowarzyszeń.
6. Poproś, by po przeczytaniu fragmentów statutu każda z grup zastanowiła się, jakie cele stawia sobie dane stowarzyszenie, w jaki sposób je realizuje i jakie warunki trzeba spełnić, by stać się jego członkiem. Każda z grup powinna następnie wylosować ze swego grona osobę, która własnymi słowami przedstawi klasie rezultaty pracy grupy. Zapytaj uczniów, jakiego rodzaju grupami społecznymi są stowarzyszenia.
7. Przeczytaj uczniom poniższy tekst dotyczący znanego eksperymentu Solomona Ascha. Dla lepszego zobrazowania treści, w dowolny sposób (rzutnik cyfrowy, folia, wydruki) zaprezentuj uczniom grafikę wykorzystaną w tym eksperymencie. Potrzebny plik graficzny znajdziesz pod adresem: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/Asch_experiment.png

Zgłosiłeś się na ochotnika, by uczestniczyć w eksperymencie badającym spostrzeganie. Wchodzisz do pokoju razem z czterema innymi uczestnikami. Eksperymentator pokazuje wszystkim narysowany odcinek linii prostej (odcinek X). Jednocześnie pokazuje wam dla porównania trzy inne odcinki (A, B i C). Wasze zadanie polega na ocenieniu, który z tych trzech odcinków jest najbardziej zbliżony pod względem długości do odcinka X. Jesteś zaskoczony, gdyż zadanie to jest bardzo łatwe. Nie masz żadnych wątpliwości, że poprawną odpowiedzią jest C¹ i gdy przyjdzie twoja kolej, powiesz oczywiście, że chodzi tu o odcinek C. Jednakże jako pierwszy odpowiadasz nie ty, lecz inny uczestnik, który przygląda się z namysłem odcinkom i mówi: „Odcinek A”. Otwierasz usta ze zdumienia i patrzysz na niego kpiąco. „Jak on może myśleć, że to A, skoro każdy głupiec zauważyłby, że to C?” - zadajesz sobie pytanie. „Musi być albo ślepy, albo pomyłony”. Teraz przychodzi kolej na drugiego uczestnika; on także wybiera odcinek A. Zaczynasz się czuć jak Alicja w Krainie Czarów. „Jak to może być?” - pytasz sam siebie. „Czy obaj ci ludzie są albo ślepi, albo pomyleni?” Po nich jednak odpowiada następna osoba i także mówi: „Odcinek A”. Przypatrujesz się jeszcze raz tym odcinkom. „Może to właśnie ja tracę rozum” - mamroczesz bezgłośnie do siebie. Teraz czwarta osoba tak samo jak jej poprzednicy ocenia, że poprawnym odcinkiem jest odcinek A. Zimny pot występuje ci na czoło. Wreszcie przychodzi twoja kolej. „To jest oczywiście odcinek A” - stwierdzasz. „Wiedziałem to od razu” (Elliot Aronson, Człowiek, istota społeczna, Warszawa: PWN).

8. Porozmawiaj z uczniami o tym, czym jest konformizm i nonkonformizm. Zwróć uwagę na to, że w eksperymencie Ascha oczekiwania, do których dostosowywali się jego uczestnicy, nie zostały w trakcie eksperymentu otwarcie wyrażone. Zastanów się wraz z uczniami nad tym, skąd członek jakiejś zbiorowości wie, czego się od niego oczekuje.

Zakończenie

Zadanie domowe. Poproś uczniów, by spróbowali wyobrazić sobie różne sytuacje, w których jednostka znajduje się pod presją oczekiwań grupy. W jakich sytuacjach powinna tym oczekiwaniom ulec, a w zachować się nonkonformistycznie? Dlaczego? Porozmawiaj o tym z uczniami na początku kolejnych zajęć.

Autor: Wojciech Fenrich

¹ W niniejszym cytacie, w stosunku do polskiego tłumaczenia tekstu Elliota Aronsona, zmieniono oznaczenie prawidłowego odcinka z „B” na „C”. Zmiana ta podyktowana jest kształtem grafiki dostępnej w serwisie Wikimedia.